

EESTI MAASTIKUARHITEKTIDE LIIDU

KUUKIRI

06/2025 | BIENNAALI ERI

EMALi kuukirja järgmine number ilmub **1. juulil**

juhatuse: juhatuse@maastikuarhitekt.ee

Maarja Gustavson (557 9979), Tanel Breede (521 7478)

Remi Kübar, Maali Roomet-Allese (5346 7009)

koordinaator: Reet Soans info@maastikuarhitekt.ee (5060 834)

kuukiri: Minea Kaplinski-Sauk minea@maastikuarhitekt.ee

KUUKIRJA • BIENNAALI • ERI

EMALi esindusel õnnestus külastada üht olulisemat rahvusvahelist arhitektuurisündmust, **Veneetsia arhitektuuri biennaali**, mille järjekorras juba 19. näitus avati selle aasta mai alguses. Biennaalil kogetust ja nähtust valmis põhjalik ülevaateartikkel, mille leiata kuukirja leheküljelt 3.



EESTI MAASTIKUARHITEKTIDE LIIDU AASTAPREEMIA 2025

Taas on kätte jõudnud aeg otsida välja kõik oma parimad tööd, sest siin ilusas juunikuus hõikame suurima rõõmuga välja, et avatud on konkurss **Eesti Maastikuarhitektide Liidu aastapreemiad 2025**.

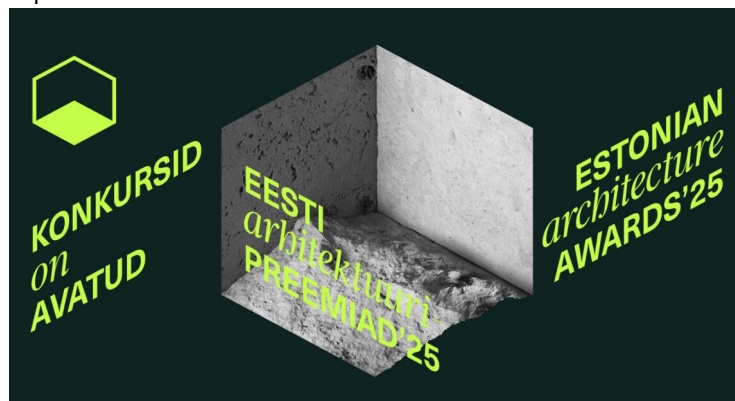
Aastapreemiade eesmärk on tunnustada väljapaistvaid erialaseid saavutusi ning kandideerima on oodatud terviklikud maastikuarhitektuuri teosed ja välisruumi kvaliteeti tõstvad teod.

Tööde esitamise tähtaeg on 21. august 2025. Esitada võib varem nomineerimata teoseid perioodist 21.08.2020 kuni 20.08.2025. Konkurss on avalik, töid võivad esitada nii eraisikud kui ka asutused [veebivormi](#) kaudu.

Esitatud kandidaatide seast valib nominendid ja preemiasaajad välja maastikuarhitektidest ja teistest ruumieksperdidest koosnev žürii. 2025. aastal kuuluvad žüriisse maastikuarhitektid Kristiina Kupper ja Kadi Nigul, aiadisainer ja teadur Taina Suonio (Soome) ning maastikuökoloog Lauri Klein. Vajadusel kaasab žürii varuliikme.

Maastikuarhitektide Liidu, Arhitektide Liidu, Sisearhitektide Liidu, Kultuurkapitali arhitektuurivaldkonna aastapreemiade ning Maja ja Sirp ruumipublikatsioonipreemia nominentide ja laureaatidega võib tutvuda kodulehel arhitektuuripreemiad.ee ja kogumikes.ee.

Täpsema info leiad [EMALi kodulehelt](#).



EALi, ESLi ja EMALi suveseminar 10.-11.07.25 Haapsalus

Arhitektide, sisearhitektide ja maastikuarhitektide traditsiooniline suveseminar teemal "Meri, rannik, kallas" toimub **10-11. juulil Haapsalus**.

Kui tavapärastelt on programm keskendunud ettekannetele, siis seekord on loengute osa lühem ning pakume võimalust osaleda erinevates töötubades. Loodame, et selline formaat annab rohkem võimalusi üksteisega tutvuda ja lisaks teadmiste laiendamisele ka uusi suhteid luua.

Osalustasu sisaldab kogu programmi, 3 söögikorda, 1 ööd majutust, spaa- ja saunakeskuse kasutust ning bussisõitu Tallinnast. **Osta pilet Fientast**. Soodushinnad kehtivad kuni **10. juunini**.

Suveseminar saab teoks tänu meie väga headele koostööpartneritele: **Eesti Kultuurkapital, Bauroc, Floorin, Forbo, VBH, Bestor, Henkel, Lincona, Velux, Cosentino, Reynaers, Solarstone, Caparol, Extery**.

Graafiline disain: Jaan Evert

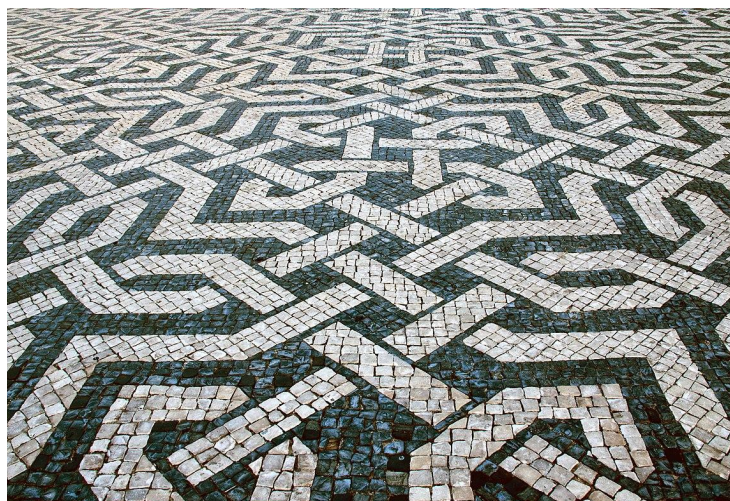


Suveseminari muustrivõistlus

Suveseminari peasponsor Bauroc kuulutab välja võistluse, et leida kõige-kõige parem tänavakivide muster. Võistlusele võib pakkuda igasuguseid mustreid, alatest abstraktsetest kuni kasvõi kassipiltideni. Mustrite suurus ja piirid ei ole ette antud. Võib olla raamidesse surutud muster kui ka täiesti raamidest väljas lahendus. Ainuke tingimus on – mustrite loomisel tuleb kasutada reaalselt olemasolevaid sillutuskive, ükskõik millise kodumaise või välismaise tootja kive. Osaleda võib nii individuaalselt kui ka büroodena või lihtsalt ühekordselt loodud tiimidena. Osaletamine on vabatahtlik ja tasuta. Võistlusel võivad osaleda kõik EALi, ESLi ja EMALi liikmed, sõltumata sellest, kas nad osalevad suveseminaril või mitte.

Võistlustööd tuleb saata e-mailiga aadressile tiina.altmae@bauroc.ee hiljemalt **4. juulil**, e-maili teemaks tuleb märkida „suveseminari muustrivõistlus“. Kavand on anonüümne ja märgusõnaline. Esitatava pdf-faili nimeks tuleb panna vabalt valitud märgusõna. Täiendavasse kaaskirja, mis on võistlustööst eraldi manus, tuleb lisada töö autorite nimed ja kontaktid. Töid hindab Bauroci kollektiiv anonüümset, žüriis osaleb ka EMALi juhatuse esimees Maarja Gustavson.

Võidutöö esitajale korraldab Bauroc hoolikalt valitud veinide degusteerimisõhtu, mille toimumise aeg ja asukoht lepatakse eraldi kokku.



Restauradorese väljak Lissabonis

Foto: [Wikimedia](#), CC BY 2.0

Ruumilise planeerimise eest seisjad leppisid kokku väärtusruumis

Ruumilise planeerimisega seotud ministrid, Maa- ja Ruumiamet, ülikoolid, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ja erialaliidud allkirjastasid Eesti Planeerijate Ühingu eestvedamisel valminud ruumilise planeerimise deklaratsiooni.

Deklaratsiooni allkirjastajate seas on ka EMAL. Teiste allakirjutanute täisnimekirja leiate [SIIT](#). Järgnevalt toome ära deklaratsiooni täisteksti.

• RUUMILISE PLANEERIMISE DEKLARATSIOON • välja kuulutatud X Tartu Planeerimiskonverentsil 15.05.2025

Vajame tõhusat ja eesmärgipärast ruumilist planeerimist, mis oleks kiiresti muutuvamas maailmas ühiskonna jätkusuutliku arengu oluline tugisammas.

RUUMILINE PLANEERIMINE ON avalikule kokkuleppele jõudmine ruumi kasutamise põhimõtetes ja püsivates üldlahendustes, mis on strateegilisem kui projekteerimine ning laiapindsem kui mõjude hindamine. Kestliku maa- ja ruumikasutuse saavutamine nõuab planeerimis-, arhitektuuri- ja ehitusvaldkonna, era- ja avaliku sektori läbimõeldud koostööd ning osapoolte laialdast ja sisulist kaasatust. Kaasaegne demokraatia eeldab, et ruumiotsuste aluseks olevad kaalutlused on avalikud ja arusaadavad, võimaldades erinevate huvide vahel leida tasakaalustatud lahendusi.

RUUMILIST PLANEERIMIST VAJAME selleks, et leida tasakaal erinevate huvide vahel, ennetada ruumilisi konflikte, kohaneda muutustega ja kujundada elukeskkondi, mis toetavad inimeste heaolu. Planeerimisprotsess võimaldab ette näha ja suunata arengut viisil, mis hoiab ära ruumilise kaose ning edendab rohepööret ja tugevdab julgeolekut. Targalt planeeritud ruumikasutus ja juhitud investeeringud aitavad paremini toime tulla kriisidega, tagada energiavarustuse ja taristu kestliku toimivuse ning kujundada asustust kooskõlas rahvastikumuutustega.

RUUMILISE PLANERIMISEGA SAAVUTAME haritud ekspertide juhtimisel ühise arusaama sellest, kuidas kasutada ruumi parimal viisil nii kohaliku, regionaalse kui ka riikliku tasandi eesmärkide saavutamiseks. Tulevikku vaatav ning terviklikke ruumivisioone loov planeerimine kindlustab loodus- ja kultuuriväärtuste säilimise, elamisväärsed ja heaolu toetava elukeskkonna ning jätkusuutliku majanduse ja ettevõtluse. Planeerimispraktika peab kujunema senisest veelgi tõhusamaks, sisulisemaks ja inimlikumaks. Planeerimine ei ole pelgalt tehniline protsess, vaid ühiskonna toimimise keskne mehhanism, mis kujundab meie igapäevaelu ja tulevikku. Planeerimismenetlused peavad olema kaasavad ja professionaalselt korraldatud, kuid samas lihtsasti hoomatavad ning ajaliselt selgelt piiritletud ja viivitusteta.

RUUMILINE PLANEERIMINE TÄIDAB seetõttu demokraatlikus ühiskonnas koos arhitektuurivaldkonnaga kesket rolli elukeskkonna kujundamisel, kus arvesse võetakse inimeste heaolu ning loodus-, kultuuri- ja majandusruumi pikaajalist tasakaalu. Ruumilist planeerimist tuleb mõista olulise ühiskondliku kokkuleppena, mis tagab vastutustundliku ja jätkusuutliku arengu ning võimaldab kaasavalt kujundada paremat elukeskkonda praegustele ja tulevastele põlvedele.

Kinnitame ruumilise planeerimise kesket rolli Eesti jätkusuutliku arengu, tasakaalustatud ruumikasutuse ja elukeskkonna kvaliteedi kujundamisel. Ruumiline planeerimine on enam kui seadusest tulenev kohustus, olles tänases keskkonnas hädavajalik strateegiline arengu suunamise tööriist. Peame oluliseks tõhustada planeerimisprotsesse viisil, mis keskendub planeeringute sisulisele kvaliteedile ja ühiskonna arengu toetamisele, mitte üksnes menettlusele. Toetame planeerimist kui läbipaistvat, kaasavat ja teadmistel põhinevat ühiskondlikku kokkulepet, mis aitab kujundada vastutustundlikke ruumilisi otsuseid tänaste ja tulevaste põlvete hüvanguks.

MAJA 119: Baltic Extra

HAKATUS | Balti ruumid | Laura Linsi, Madli Kaljuste

PROJEKT | Läti laululava |
Mailitis Architects, Arhitekta J. Pogas birojs | Karli Luik

UURIMISTÖÖ | Metsapoolle. Elu kahe metsa vahel | Toms Kokins

ESSEE | Kaitsemaastik | Liene Jākobsone

INVENTUUR | Narva A-Z | Francisco Martínez, Joosep Kivimäe

PROJEKT | Vilniuse kaasaegse kunsti keskus
V. E. Čekanauskas (1976), V. Ozarinskas (2000), Audrius Bučas ja Marina Bučienė (2024) |
Andrius Ropolas

ETÜÜDID | Keldripretensioonid, Maarjamaa nähtamatuim põrand |
Hans Alla

PROJEKT | Eesti esindushoone
PLSAB, Urmas Lõokese arhitektuurbüroo
Linda Kaljundi

TAGASIVAADE | Sama, sama, aga erinev | Hannes Aava

BALTIC EXTRA

Eesti, Läti ja Leedu – Baltimaad – on suuremale osale maailmale kolm sisuliselt eristamatut väikeriiki. Geopoliitilise terminina on „Baltikum“ kinnistunud alles 20. sajandil. Kolme riigi varasem aja- ja kultuurilugu erineb mitmel tasandil. Ehk ongi see trots väljastpoolt seatud ühtlustava lihtsustuse vastu, et kipume eeskujusid otsima ikka kuskilt kaugemalt ja kohalikke kalduvusi käsitlema ainult oma riigi piires, omavahelist eluolu vaid sportlikus ja lihtsustavas võtmes võrreldes.

Ärevad ajad ühendavad ja ärgitavad väliste määratluste kõrval ka iseennast oma identiteeti mõtestama ja avastama – selleks, et meid kannaks ja koondaks hirmu asemel rõõm, nauding ja uudishimu.

Avarus, hāgusad piirid, ebamäärased lõpud ja algused – Baltimaade olustiku võlu ei ole lihtne tabada. Aga nagu ütlevad Reinis Salinsi sõnutsi lätlased:

„Katram savs stūrītis“ („Igaühel on oma nurgake“).

Laura Linsi, peatoimetaja
Madli Kaljuste, toimetaja

Aprill, 2025



Mai alguses avati Veneetsias 19. arhitektuuribiennaal, mis ühe olulisema rahvusvahelisi arhitektuurisündmusena on kohtumispai maailma juhtivatele arhitektidele, urbanistidele ja maastikuarhitektidele, kes toovad publiku ette oma värskeimad ideed ja tulevikku vaatavad lahendused. See on platvorm, mis võimaldab mõista tänapäevaseid suundumusi ruumiloo valdkonnas ning annab süvitsi mineva ülevaate sellest, kuhu arhitektuur, linnaplaneerimine ja maastikuarhitektuur teel on.

Üheskoos biennaali külastanud maastikuarhitektid Maarja Gustavson, Maali Roomet-Allese, Maarja Tüür ja Kerttu Kõll jagavad oma muljeid.

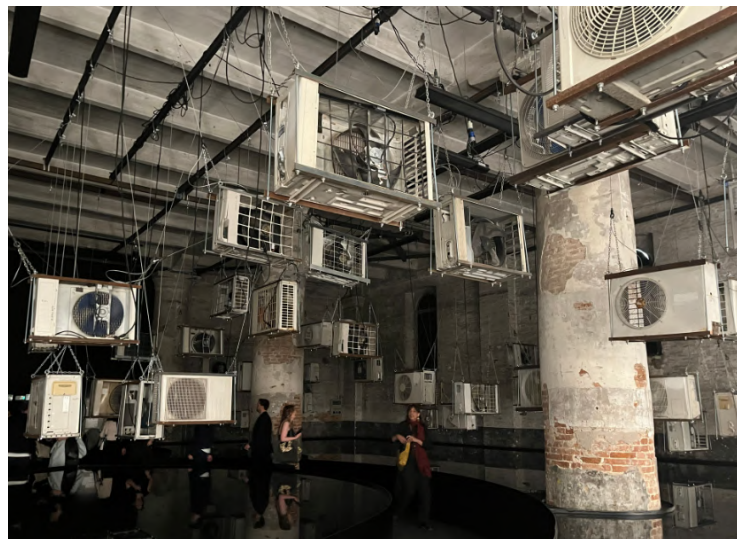


Tekst ja fotod: Maarja Gustavson, Maarja Tüür, Maali Roomet-Allese, Kerttu Kõll

Selle aasta Veneetsia arhitektuuribiennaali kuraatoriks on arhitekt ja MIT Senseable City Labi direktor **Carlo Ratti**, kes on näitusele andnud pealkirja **"Intelligens. Natural. Artificial. Collective."** Näitus keskendub arhitektuuri rollile kliimakriisi ajastul, uurides, kuidas looduslik, tehnilik ja kollektiivne intelligentsus saavad koos kujundada jätkusuutlikumat ehitatud keskkonda.

Biennaali programm on väga tihe ja selge on see, et paari päevaga kõike läbi käia ei õnnestu. Jagame siinkohal seda, mis meile enim silma jäi ning mis võiks maastikuarhitektidele erialast huvi pakkuda. Lisaks riikide paviljonidele Giardinis ja Arsenales oli juba ainuüksi põhinäitusel väljas üle 300 projekti. Kuraatorinäitus jaguneb kolme suuremasse osasse: Natural, Artificial, Collective (looduslik, tehnilik, ühine), lisaks suuremad sisse ja välja juhatavad installatsioonid. Maastikuarhitektidele pakub kindlasti kõige rohkem mõtteainet esimene sektsioon, kuid kui jaksu jätkub, siis kogu näitus on ülimalt kõrgetasemeline ja pakub palju inspiratsiooni ja uusi ideid.

Peateemast lähtuvalt rõhutasid väga mitmed projektid looduse aktiivset rolli ehitatud keskkonnas ja arhitektuuris. Väga palju tegeleti maastikuarhitektile nii loomulike ja ammu tuttavate teemadega nagu elurikkus ja taimede kasulikkus (taimed puhastavad õhku, reguleerivad temperatuuri, pakuvad varju ja leevendavad kuumasaarte efekti, optimeerivad valingvihmade mõjusid jne). Uudsena jäid seekord silma elavad seinad ja kivipinnad. Mitu tööd käsitles erineva nurga alt kivifassaade ja -pindasid ning nende võimet siduda süsinikku samamoodi nagu metsad ja ookeanid. Näiteks pakuti välja, kuidas erinevate biokeemiliste protsesside abil saaksid ökosüsteemid kivipindadel laieneda. Samuti uuriti, milline kasu võiks linnaökoloogia ja elurikkuse seisukohast olla sammaldunud fassaadidel või sillutise vuugivahedel. Nende puhastamata jätmine tähendaks tohutul hulgal kivipindasid, mille oleks paljutöötav potentsiaal aidata kaasa kliima taastamisele.



Kuraatorinäituse "Intelligens. Natural. Artificial. Collective. Avainallatsioon "Terms and Conditions" (Transsolar, Bilge Kobas, Daniel A. Barber, Sonia Seneviratne)



Andrés Jaque'i päästetud kividest installatsioon „Stonelife: The Microbeplanetary Infrastructure of Lithoecosystems“ uurib kivide ökoloogiat ja nende võimet ladestada süsinikku.



Näitus Arsenales.

Keskkonnaseisundi tõsidus on kõigile teada ja seda pole vaja enam üle korrata. Fookus on nüüd pigem headel näidetel, edulugudel ning soovitatavatel tegevusplaanidel ja strateegiatel. Biennaalil oli selgelt tajuda, et praeguses kliima-, loodus ja keskkonnakatastroofis on arhitektuur distsipliinina tohutu surve all, sest ehitussektor on majanduses üks suuremaid süsinikuheitmete tekitajaid. Eriala sisesealt otsitakse vastust küsimusele, mismoodi väljakutsesega toime tulla, kuidas edasi minna ning milline võiks olla tuleviku arhitektuur.

Biennaalile (aga üldisemalt kogu Veneetsiale) on iseloomulik, et näituste toimumiskohad ise on juba omaette vaatamisväärsused. Võimalus kogeda erialaseid ekspositsioone võimsates ruumides on tõeline elamus. Lisaks nn ametlikele paviljonidele ja peanäitusele Arsenales ja Giardinis, on palju väljapanekuid üle linna. Väljaspool biennaali ala asub ka Eesti paviljon. Asukoht ühe tihedaima peatänavaa ääres, vaatega otse laguunile ja laguunilt on linnalises mõttes eriti õnnestunud valik.

Eesti paviljon: Las ma soojendan sind

Asukoht: Riva dei Sette Martiri, vaatega laguunile

Kuraatorid: Elina Liiva, Keiti Lige, Helena Männa

Eesti osalus 19. Veneetsia arhitektuuri biennaalil on sel korral erakordselt selgepiiriline, teravmeelne ja provokatiivne. Näitus pealkirjaga "Las ma soojendan sind" toob Veneetsia ajaloolise fassaadi otse Euroopa energiapoliitika ristuulde, sekkudes linna üks-üheselt äratuntavasse ruumikeelde just selleks, et küsida: kelle jaoks me renoveerime?

Paviljoni kuraatorite sõnul seisneb töö lähtepunkt näiliselt lihtsas, ent ruumiliselt ja sotsiaalselt plahvatusohtlikus vastanduses: Euroopa Liidu suured energiatõhususe eesmärgid ja tavainimese igapäevane elu renoveeritavas kortermajas. Installatsioonina kaeti ühe Veneetsia palazzo fassaad Eestis igapäevaseks saanud soojustuspaneelidega – võtte, mis oma harjumatus kontekstis mõjub võõrastavalt, isegi häirivalt.

Nii provokatsioon kui küsimus kerkivad siinkohal mitte ainult arhitektuuri esteetikast, vaid sotsiaalsest vastutusest. Näitus kutsub mõtlema, kas renoveerimine on pelgalt energiatõhususe ja -klasside tõstmise tehniline missioon või hoopis võimalus parandada kogukondlikku elu ja ruumikultuuri. Paviljoni sisemuses jätkub arutelu maketivormis ja "Korterelamu tragikomöödia" pealkirja kandva stseenilise narratiivina, kus vaataja viiakse osapoolte vahelisse dialoogi – elanike, spetsialistide, ametnike ja arendajate vahel.

Kuraator Elina Liiva kommenteerib:

„Kui enda ideega kandideerisime, ei kujutanud me veel ette, mida tähendab Veneetsias hoone fassaadi katmine soojustuspaneelidega. Kiiresti sai selgeks, et sellise töö teostamine nõuab palju suuremat ja professionaalsemat meeskonda. Kuid kõik takistused said ületatud ning näituse provokatiivsus on pannud inimesi peatuma, vaatama ja mõtlema – just see oligi meie eesmärk.“

Eesti paviljon on geograafiliselt ja kontseptuaalselt täkkesse läinud. Paviljoni asukoht on ideaalilähedane — see paikneb kahe suure näituseala, Arsenale ja Giardini vahelisel laguuniäärsel promenaadil, ühel Veneetsia tihedaimal tänaval, jäädes möödajatele kindlasti silma. Ajaloolise palazzo katmine tänapäevase fassaadimaterjaliga sunnib peatuma ja tekitab küsimusi — see on igati kooskõlas tänavuse biennaali üleskutsega ümber mõtestada ehitatud keskkonda, pidades silmas ühiskondlikke ja kliimapolitilisi muutusi.



Mehhiko paviljon:

La naturaleza del refugio / Varjualuse loodus

Mehhiko 2025. aasta paviljon vaatleb varjualust kui ruumilist nähtust, mis tekib vajadusest, kogukondlikust koostööst ja looduse tundmisest. Näitus ei keskendu vormile, vaid elulistele seostele ruumi, keskkonna ja sotsiaalse vastutuse vahel. Väljapanek toob esile asteegi päritolu *chinampa*-süsteemi – ujuvad põllud märgaladel, mis ühendavad toidutootmise, ülejutuste juhtimise ja elupaikade kujundamise. See on arhailine, kuid endiselt toimiv maastikuline infrastruktuur. Paviljon esitleb näiteid, kus elamised ja evakuaatsioonikeskused on rajatud kohalike juhtimisel. Ehitus on sotsiaalne tegevus, mitte ainult projekteerimine ning ruum sünnib sageli väljaspool institutsionaalset arhitektuuri. Materjalidest kasutatakse savi, pinnast ja taaskasutusmaterjale, rõhutades isetegemise võimalikkust ja kohalikku teadmispõhisust. Selline materjalikasutus ei kanna endas sümbolit, vaid lahendab vajadusi. Paviljon ei spekuleeri tulevikuga ega presenteeri tehnoloogiat, vaid esitab lihtsa küsimuse: kellele kuulub õigus ruumile? Vastus on selge – neile, kes selle ehitavad.



Austraalia paviljon: HOME

Austraalia 2025. aasta paviljon HOME käsitleb kodu mõistet kui põlisrahvaste maailmapildi kesket tugipunkti – mitte pelgalt peavarju, vaid suhet maa, kogukonna ja teadmistega. See on esimene kord, kui paviljoni loovmeeskond koosneb täielikult First Nations taustaga ja/või põlisrahvaste teadmiste spetsialiseerunud kuraatoritest. HOME ei keskendu arhitektuuri kui vormi esitlusele, vaid toob esile kodu tähenduse kogukondliku kuuluvuse, hoolivuse ja maa mõistmise kaudu. Näitus kutsub reflekteerima, milline võiks olla ruum, mis ei kujunda loodust ümber, vaid suhestub sellega lugupidavalt. Paviljon tõstab esile Aboriginal ja Torres Strait Islander teadmisi elupaikade, ökoloogilise hoolivuse ja ringmajanduse kohta. Käsitletakse, kuidas need teadmised võivad mõjutada tänapäeva arhitektuuripraktikaid: alates materjalide valikust kuni elukeskkondade kujundamise põhimõteten. HOME on loodud kultuurilise ohutuse ja kaasamise põhimõtetele ning külastajaid kutsutakse vestlema, meisterdama ja osalema teistes kultuurilistes praktikates, mis kajastavad põlisrahvaste väärtusi. Paviljon soodustab vahetut kogemust looduse ja kuuluvuse teemadel ilma, et ta püüaks neid tõlkida ühetaolisesse disainikeelde.



Taani paviljon: Build of Site

Taani paviljon keskendub sel aastal ehitusmaterjalide taaskasutusele – osaliselt seetõttu, et paviljon vajab niiskuskahjustuste tõttu renoveerimist. Paviljon on nagu pausil olev ehitusplats, kus kõik paviljoni renoveerimiseks vajalikud materjalid on pärit hoonest endast ja seda käsitletakse kui materjalipanka. Midagi uut ei toodud sisse, midagi ei visatud ära. Lähtutakse põhimõttest, et kõige väiksema keskkonnavalajäljega on alati olemasolevate hoonete säilitamine ja renoveerimine, kõige rohelisem on juba eksisteeriv olemasolev hoone! Sellest järgmine aste on hoonete puhul maksimaalne võimalik olemasolevate struktuuride ja konstruktsioonide ära kasutamine ja säilitamine kohapeal ja sealt edasi juba ehitusmaterjali taaskasutamine järgmistes projektides.

Taani paviljon on nagu materjalilabor, kus uuritakse, kuidas kasutada uuesti neid materjale, mida tavaliselt peetakse jäätmeteks nagu vanad aknad, uksed ja põrandad. Arhitekt Søren Pihlmann'i põhimõte on lihtne: ka esmapilgul ehitusjäätmena näiv materjal võib olla hoopis väärtuslik ressurss. Näituse lõpus pannakse kõik materjalid uuel kujul tagasi oma algsesse kohta või viiakse edasi järgmisesse projekti.

Kogu paviljon on ruumiline manifest sellele, et ehitussektor peab muutuma. Ehitusmaterjalid väärivad teist (või kolmandat) elu.



Serbia paviljon: Unraveling: New Spaces

Serbia 2025. aasta paviljon tõmbab tähelepanu ruumilise kogemuse ajutisusele ja arhitektuuri materjaliteadlikkusele. Keskseks elemendiks on villast loodud rippuv tekstiilinstallatsioon, mis hakkab biennaali jooksul järk-järgult iseennast lahti harutama.

Paviljoni täidab laiaulatuslik villakangas, mis ripub katusekonstruktsioonist alla aheljoonkaartes. Struktuur ei püsi staatilisena – see liigub, deformeerub ja reageerib. Installatsioon on koreografeeritud suure täpsusega: väikeste päikesepatareidel töötavate mootorite abil tõmmatakse niidid vaikselt lahti, kuni kogu struktuur biennaali lõpuks kaob.

Installatsioon järgib täielikult ringdisaini põhimõtteid – kasutatud vill ei lähe raisku, vaid keritakse hiljem tagasi lõngaks. Paviljon on üles ehitatud ideele, et arhitektuur ei pea olema jääv ega massiivne, vaid võib olla teadlik, ajutine ja taastuv. Materjal saab teise elu, mitte ei muutu jäätmeks.

Villakangaste mõõt (1,2 × 5 m) ja nende riputamine viitab Serbia kudumistraditsioonidele, kuid ühendab selle tänapäevase ruumilise mõtlemise ja interaktiivse kogemusega. Installatsioon kutsub külastajat vaatama, puudutama ja tajuma – liikumine, valguse murdumine ja varjud loovad pidevalt muutuvat keskkonda.



Belgia paviljon: Building Biospheres

Belgia paviljon on üks biennaali näituseid, mis keskendub selgelt maastikuarhitektuurile — ja just seetõttu väärib see kindlasti külastamist. Taimefännidest maastikuarhitektidele on see paviljon kohustuslik. Tegu on näitusega, mida toodi esile ka rahvusvahelistes ülevaadetes, sest nimelt on Belgia paviljoni roheline džungel pärvinud laialdast tunnustust oma mõjuva ja atmosfäärsel lähenemisel eest.

Belgia paviljonis avatud näitus “Building Biospheres” uurib, kuidas taimede loomupärast tarkust saab kasutada siseruumide kliima kujundamisel. Maastikuarhitekt Bas Smets ja neurobioloog Stefano Mancuso on ühendanud jõud, et luua ruum, kus taimed ei ole pelgalt dekoratsioon, vaid aktiivsed osalised hoone mikrokliima kujundamisel.

Järgmise kuue kuu jooksul toimib Belgia paviljon kui prototüüp — katseväljak, kus otsitakse tasakaalu taimede vajaduste, hoone võimaluste ja inimeste ootuste vahel. Ajalooliselt on arhitektuur kaitsnud meid ilmastiku eest, ent sellega oleme end ka eraldanud looduslikust keskkonnast. Building Biospheres pakub välja uue võimaliku sümbioosi: taimed jahutavad ruumi, reguleerivad õhuniiskust, toodavad hapnikku ja neelavad süsihappegaasi, muutes hoone iseseisvaks biosfääriks.

Ehkki maastikuarhitektidele võib see lähenemine tunduda enesestmõistetav, on Building Biospheres üks näitusi, mis kõnetab laiemat publikut maastikuarhitektuuri teemadel ning pakub ka tulevikku vaatavat visiooni, kuidas elukeskkonda mõtestada ja kujundada sümbioosis loodusega.



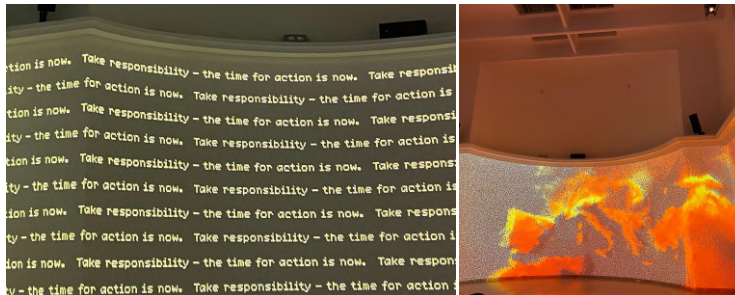
Saksamaa paviljon: Stresstest

Saksamaa paviljon “Stresstest” viib külastajad otsekui tulevikku – süvenenud kliimakriisiga silmitsi seisvasse linnaellu, kus ülekuumenemine ja sellest tulenev stress on igapäevane reaalsus. Paviljon pakub vaheldumisi kahte kontrastset ruumikogemust: ülekuumenenud ruume (stress-room), mis peegeldavad linna-keskkonna ülekuumenemist, ja lõõgastusalasid (de-stress-room), mis pakuvad jahedust ja rohelust. See füüsiline ja psühholoogiline kogemus muudab kliimamuutuste mõju tajutavaks kogu kehaga ning toob selgelt esile, miks kliimamuutustega arvestamine ruumiloomes on hädavajalik.

Kuraatorite Nicola Borgmanni, Elisabeth Endresi, Gabriele G. Kiefferi ja Daniele Santucci sõnul ei piisa enam lihtsalt intellektuaalsest arusaamisest – inimesed peavad füüsiliselt tundma, mis juhtub siis, kui me ei tegutse. Kuumalained ei ole enam tulevikustenaarium, vaid tänane reaalsus, millel on juba praegu eluohtlikud tagajärjed.

Näitus juhib tähelepanu tõsiasjale, et seni rakendatud meetmed on olnud ebapiisavad ja linnade ülekuumenemine võib jätta mitmed Euroopa piirkonnad lähikümnenditel elamiskõlbmatuks. Ometi ei ole kliimateadlik planeerimine paljudes linnades veel piisavalt prioriteetne.

Lisaks ruumikogemusele pakub paviljon ka ideid ja lahendusi: kuidas muuta linnad vastupidavaks ja luua tervislik elukeskkond mitte ainult inimestele, vaid ka taimedele, loomadele ja infrastruktuurile. Siinkohal astuvad lavale taaskord maastikuarhitektid ning näitusesaalis kuvatakse arvukalt maastikuarhitektuurist võrsunud lahendusi, mis olukorda leevendavad ja kliimamuutustega toime tulla aitavad. Lahendused – nagu säästlikud sademeveelahendused, ülekuumenemist leevendavad katendid, varju loomine ja puude rolli suurendamine ning kliimakindla haljastuse kavandamine – on ju üldteada. Küsimus ei ole teadmistes, vaid tegudes. *Take action now!*



Premeeritud paviljonid

Lisaks eeltoodud paviljonidele ja näitustele soovime kindlasti külastada biennaalil auhindu pälvinud riikide paviljone.

Peapreemia, Kuldlõvi parima rahvusliku osaluse eest, anti **Bahreini**le. Nende näitus “Heatwave”, kuraatoriks Andrea Faraguna, uurib äärmusliku kuumuse ja niiskuse tingimusi koos tänapäevaste mugavusõuetega, käsitledes neid kui mikrokeskkondade kogumit. Fookuses on seni tähelepanuta jäänud infrastruktuurilahendused ning jahutussüsteemide puudujäägid laiemas ökoloogilises kontekstis. Näitus liigub läbi erinevate ruumiskaalade – kodusest tööstuslikuni – ja uurib Bahreini ajaloolisi, tänaseid ning tulevasei veekasutuse praktikaid.



Bahreini paviljon. Foto: La Biennale di Venezia

Eriauhinna sai **Suurbritannia** paviljon näitusega “Geology of Brittanica Repair”, mis uurib Suurbritannia koloniaalpärandit ja selle poolt keskkonnale tekitatud kahju, kutsudes üles meeleparandusele. Näitus toob fookusesse arhitektuuri ja geoloogia seosed, rõhutades nende mõistmise tähtsust nii mineviku kui tuleviku kujundamisel. Tegemist on Ühendkuningriigi ja Keenia koostööprojektiga, mis otsib alternatiivseid arhitektuurivorme. Erinevate installatsioonide kaudu uuritakse arhitektuuri ja kolonialismi põimunud praktikaid, lähtudes geograafilisest teljest Suurbritannia ja Ida-Aafrika vahel. Osalevad mitmed rahvusvahelised loojad, kelle tööd kutsuvad üles loobuma tavapäraest loodusvarade ammutamise viisidest ning toetavad maaga kooskõlas olevat ja vastupanuvõimelist ruumiloomet. Näitus ei paku kindlaid lahendusi, vaid avab seni marginaliseeritud teemade kaudu võimaluse ümber mõtestada arhitektuuri suhet maaga. Näituse keskne installatsioon “The Earth Compass” kujundab Briti paviljoni peagalerii ümber ruumiks, mis suunab ümber koloniaalmaailma koordinaadid. Kaardistamine oli koloniaal-impeeriumide võimas tööriist, millega kehtestati kontroll maade üle ja väljendati võimutähtsust. 18. ja 19. sajandi Londonis koostatud vallutuste kaardid lõhestasid kohalikke pärimusi, loodustarkusi ja ehitustraditsioone. Näituse impluviumist inspireeritud struktuur seob klassikalise Euroopa ja Aafrika arhitektuuri, ühendades sümboolselt tähistatavad Nairobi ja Londoni kohal. Seintel kujutatud süsinikukaart näitab tööstusriikide kumulatiivseid heitmeid perioodil 1750–2023, kutsudes esile mõtteid meeleparandusest, hüvitisest ja uue maailma võimalikkusest.



Suurbritannia paviljon. Installatsioon “Earth Compass”

Väljaspool rahvuspaviljone sai **Kuldlõvi** auhinna ka **Dillier Scofidio + Renfro** installatsioon, samaaegselt nii espressobaar kui laboratoorium, mis puhastab Arsenale laguunist vett, et valmistada biennaali külastajatele kohvi

Kuraatorinäituselt tuleb eriti esile tõsta **Tosin Oshinowo** installatsiooni "Alternative Urbanism: The Central Organized Markets of Lagos" ("Alternatiivne urbanism. Lagose isereguleeruvad turud.") Arsenales. Näitus keskendub kolmele Lagoses asuvale isetekkivale turule: Ladipo (kasutatud autoosad), Computer Village (elektroonika) ja Katangua (taaskasutatud rõivad). Näitus uurib, kuidas need turud pikendavad tarbekaupade eluiga läbi taaskasutuse, parandamise ja edasimüügi, moodustades keerukaid ja tõhusaid ringmajanduse süsteeme. Biennaali avaseminaril toimunud lühiintervjuus rõhutas Tosin Oshinowo seda, et "arenenud" maailmal on Aafrikast palju õppida. See maailmajagu, mis on kõige vähem industrialiseeritud, kuid samas väga linnastunud, annab kõige vähem panust globaalsesse süsinikuheitesse, kuid kannatab samas kliimamuutuste tõttu kõige rängemalt.

Lagose turud ei ole pelgalt kaubanduspaigad, vaid toimivad kui „tehased“, kus materjale ümber kujundatakse ja väärtustatakse. Näitus kasutab filmimaterjali, andmevisualiseeringuid ja Katanguas valmistatud taaskasutatud teksariidest kaarte, et esile tõsta nende turgude loovust ja kollektiivset tarkust. Installatsioon väldib tavapäraseid vaateid vaesusele, pakkudes selle asemel tehnilist ja optimistlikku pilguheitu nende turgude toimimisse. Oshinowo sõnul on oluline näidata, et need süsteemid ei ole mahajäänud, vaid hoopis innovatiivsed ja globaalse kapitalismi alternatiivsed mudelid. Näitus pälvis biennaalil erilise äramärkimise, tuues esile, kuidas Lagos toimib keeruka ja tõhusa linnana ilma tavapärase tööstusliku infrastruktuurita. Oshinowo sõnum biennaali külastajatele on selge: „Me kõik suudame teha rohkem vähemaga.“ See näitus pani mõtlema, et meie siin Eestis oleme vähem kui 30 aastaga kaotanud oskuse ja võimalused oma riideid ja elektroonikat ise parandada, materjale taaskasutada ja asju remontida. Kas on alati odavam osta uus ja mida see odavam tegelikult tähendab?

Ühe **kuraatorinäituse auhinna** pälvis **Boonserm Premthada** projektiga "Elephant Chapel", mis tõi esile kultuuri ja looduse sümbioosi arhitektuuris. Installatsiooniks on neljameetrine kaarjas struktuur, mis on täielikult ehitatud elevantisõnnikust valmistatud tellistest – see on õhuline ja minimalistlik, kuid vastupidav.



Boonserm Premthada "Elephant Chapel"

Satelliitnäitused

Neile, kes plaanivad biennaalile minna, soovitavad siinkirjutajad üksmeelselt lisaks eelmainitule külastada ka kolme (satelliit)näitust – SMAC, MIT ja ECC.

Kunstimuuseum SMAC ehk San Marco Art Center avati päev enne biennaali algust ja on uus kuum koht kõigile kunsti- ja arhitektuurihuvilistele otse Veneetsia peaväljaku San Marco ääres.

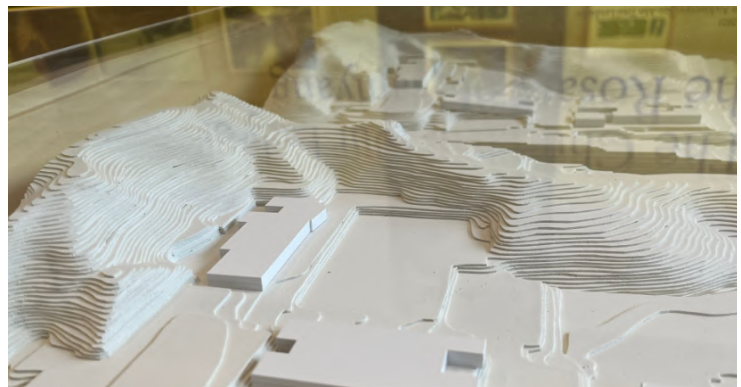
SMAC asub ajaloolises Procuratie Vecchie hoones Veneetsia Püha Markuse väljakul. Procuratie ehitati 16. sajandil Veneetsia kõrgete ametnike – prokuraatorite – residentsiks ning see on nüüd esmakordselt avalikkusele täielikult ligipääsetav pärast ulatuslikku restaureerimist, mille viis läbi Pritzkeri preemia laureaadi David Chipperfield. Kultuuri- ja kunstikeskust tasub külastada juba ainuüksi võimaluse pärast seda unikaalset ja väga tundlikult restaureeritud interjööri näha.

Kahest avanäitusest on maastikuarhitektidele ehk põnevam Korea maastikuarhitektuuri grand old lady **Jung Youngsun**’i näitus "For all that breathes on Earth". Teine avanäitust "Migrating modernism" tutvustab arhitekt **Harry Seidleri** loomingut.

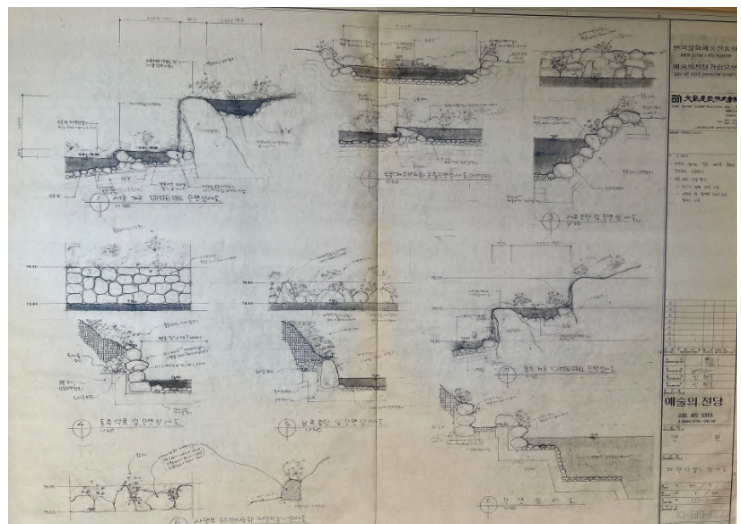
Jung Youngsun on Korea juhtiv maastikuarhitekt, kes tuntud oma ökoloogilise ja poeetilise lähenemise poolest ning on spetsialiseerunud tööstusmaastike ümberkujundamisele roheliseks linnaruumiks. Tema tuntumad projektid on Seouli Seonyudo park, mis loodi endise veepuhastusjaama asemele, Incheoni lennujaama maastikuarhitektuur, Anyangi jõe rohekoridor, Suncheon Bay ökoloogiline park ning Hwadami mets. Jungi sõnul on maastikuarhitektuur maastikku kirjutatud luuletus ('poem written on Earth'). Tema tööd lähtuvad sügavast austusest looduse vastu ja soovist taastada inimeste side looduskoskonnaga. Ta teeb tihedat koostööd kunstnike ja teadlastega, et luua terviklikke ja jätkusuutlikke ruumilahendusi. Väga põhjalikul näitusel on näha tema käsitsi joonistatud skitsid ja haljastusplaanid, maketid ja fotod. Kajastatud on nii olulisemad projektid kui ka väga põnevad eraaiad ja väikestele asutustele loodud projektid (nt. Amorepacific botaanikaääd, Won Dharma Center).



Jung Youngsun, Seoul Arts Center, visand (1988)



Jung Youngsun, Yongin Amorepacific R & D Center, makett (2024)



Jung Youngsun, Korea Rahvusmuuseum, lõiked (2005)

ECC ja MIT näitused jäävad mõlemad linnasüdamest natuke eemale, rongijaama poole. Kuid need on ühed „magusamad palad“ maastikuarhitektidele. Võimsates palazzodes on korruste kaupa välja pandud põnevaid teadustöid, installatsioone, projekte ja eksperimentaalseid lahendusi.

European Cultural Centre (ECC) Palazzo Mora's asuv näitus "**Time Space Existence**" keskendub teemadele "Repair, Regenerate, Reuse" ehk parandamine, taastamine ja taaskasutus. Näituse eesmärk on tõsta esile arhitektuuri rolli keskkonna- teadlikkuse suurendamisel ning julgustada tagant jätkusuutlikke ja ringmajanduse põhimõtteid järgivaid lahendusi. Läbi kolme korruse toimuvale mastaapsele näitusele on kaasatud rahvusvaheline ja mitmekesine grupp arhitekte, linnaplaneerijaid, disainereid, tudengeid ja akadeemilisi institutsioone.

MIT (Massachusetts Institute of Technology) väljapanek kannab pealkirja „The Next Earth: Computation, Crisis, Cosmology“ ning on eksponeeritud Palazzo Diedo's, mis asub Veneetsia Cannaregio linnaosas. See näitus on osa biennaali ametlikust satelliit-programmist ning ühendab kahte ulatuslikku uurimisalgatust. Esiteks, **MIT Architecture'i** „Climate Work: Un/Worlding the Planet“, mis esitleb 37 tööd, mis käsitlevad arhitektuuri rolli kliimakriisi kontekstis, pakudes välja uusi materjalikasutuse ja ehituspraktikate viise. Ning teiseks, **Antikythera mõttekoja** „The Noocene: Computation and Cosmology from Antikythera to AI“, mis uurib planeedi kui arvutusliku megastruktuuri kontseptsiooni, ühendades ajaloolised artefaktid, spekulatiivse meedia ja tehisintellekti. Lisaks on näitusel esindatud **Andres Sevtsuki** juhitud City Form Lab.



Näituse „The Next Earth: Computation, Crisis, Cosmology“ avamine Palazzo Diedo's kujunes tõeliseks magnetiks – järjekord lookles üle Veneetsia sildade ja tänavate ning meenutas pigem rokk-kontserdi kui näituse avamist. MIT ja Antikythera koostöös sündinud näitus tõi kokku tohtu rahvahulga ja kinnitas oma staatust ühe biennaali kõige ihaldatuma sündmusena.

Kokkuvõtteks

Üldpilt biennaalist on muljetavaldav – inspireeriv hulk ideid, ootamatuid vaatenurki ja tugevaid, läbimõeldud väljapanekuid. Arhitektuuri tulevikust räägitakse nii spekulatiivselt kui praktiliselt, tuues välja nii uusi tehnoloogiaid kui unustatud tarkusi. Siiski, kuigi biennaal rõhutab keskkonnateemade olulisust, ei kajastu see alati korralduslikes valikutes. Avamisüritustel kasutati rohkelt ühekordseid plasttopse, plekkpurke ja kilesse pakendatud tarvikuid – mis olid selges vastuolus ürituse jätkusuutlikkuse sõnumiga.

Sellegipoolest on üritus aga silmiavav ning eriliselt tõusevad esile mitmed rahvuspaviljonid, mis esitlevad läbimõeldud ja tugeva sõnumiga väljapanekuid. Külastajatele on 19. arhitektuuribiennaal avatud 10. maist kuni 23. novembrini 2025 ning soovitame maastikuarhitektidel võimaluse korral biennaali kindlasti külastada, kuna mitmed näitused pakuvad väärtuslikku mõtteainet ja inspiratsiooni just maastikuarhitektuuri vaatepunktist.

EMAL TÄNAB OMA TOETAJAJD:

| kuldpartner |

EXTERY

| kuldpartner |

LODE